

CIGALETOV BESEDNJAK

Navada je, da se pije likof, ko se hiši postavi ostreže in nanj pribije smrekica, in da se reče hvala človeku, ki je za stvar največ naredil. Takrat se to ni zgodilo. Hočem reči: ko je pred sto leti izšel naš največji in najbogatejši besednjak, se je svetilo na naslovni strani ime mecena, imena teh pa, ki so si ga bili zamislili in mu položili temelje, teh, ki so se mučili z zidanjem in prinašanjem gradiva, in tistega, ki ga je spravil pod streho, so se zgubila v uvodu. Spričo tega ni čudno, če se ta besednjak po navadi imenuje Wolfov besednjak. Celo moderni literarnozgodovinski priročniki so v zadregi, kadar morajo o njem reči dve tri besede. In vendar je to delo, vredno spoštovanja in spomina: zanj je živelo sto, iz njega stokrat sto naših ljudi.

Želja, da bi sestavili in izdali zajeten besednjak, tak, kakršne so imeli sosedje, in z njim dokazali, da se da govoriti po slovensko ne samo o bogu in zemlji, marveč tudi o lepoti in učenosti, sega 180 let nazaj. Do takrat je bilo besednjakov že precej, tiskanih in rokopisnih, ali bili so zastareli, skromni, javnosti nedostopni. Treba je bilo stopiti v korak s časom. Ta naloga pa je bila za posameznika pretežka, zato so se je lotevali po skupinah.

Prvi poskus je zvezan z ustanovitvijo Kumerdejeve jezikoslovne akademije 1779. Njen program je med drugim določal: »Wir wollen ein Wörterbuch, die Grundlage zur Sprache, mit gemeinschaftlichen Kräften ververtigen.« Ampak ta »wir« se je kmalu spremenil v Kumerdeja samega. Ker se Neutrudni niti na člane obnovljene akademije operozov (1781) ni mogel opreti, je v dveh desetletjih priromal komaj do pol abecede in tam omagal. Podobno željo je naznanila modrica v Pisanicah 1779: »En' Besedniše vi mi marnu skup zložite, De tega nimam jest, Tu je že mene sram.« Pohlin jo je ubogal in — skušajoč se s Kumerdejem — sam napisal Tu malu besediše (1781).

Besednjak je bil tudi v Zoisovem delovnem načrtu na prvem mestu. Zois je menil, da je za razsvetljevanje ljudstva potrebno praktično delo, tako, »ki bo ustrezalo današnjemu stanju umetnosti in znanosti«. Najprej je hotel le dopolniti Pohlina in se je zadovoljeval s posameznimi zbirkami (n. pr. Breckerfeldova zbirka rastlinskih imen), pozneje je iskal za svoj »deželni besednjak« resnih pomočnikov in sodelavcev, saj se je Kumerdej vedno bolj zgubljal v etimologiziranju in slovanski primerjalni slovnici, Japelj pa potapljal v sanjah, kako bo avstrijska vlada ustanovila po zgledu italijanske akademije Della Crusca učeno družbo, da pripravi vseslovanski besednjak. Nazadnje je pregovoril Vodnika, da se je odločil za slovarsko tlako. Dal mu je vse svoje bogato gradivo in svoj načrt.

Vodnik je sedel k besednjaku marca 1804 in ga na prvo roko skončal decembra 1806. Potem je začel študirati Dobrovskega in svoj osnutek predelevati. Ker pa je mešal koristnost in poučnost z zahtevo po živi besedi vseh Slovencev (proti Gutsmanu, čigar besednjak 1789 je bil namenjen samo Koročcem), se mu delo kljub pomoči 12 nabiralcev ni odsedalo. Čeprav je leta 1813 izšlo že peto sporočilo, da je besednjak »blizu konca«, čeprav je razpisal subskripcijo nanj in naročil črke, mu je rokopis obležal.

Tretjo spodbudo je dal sestanek devetih mož, ki je bil leta 1803 pri Sv. Urbanu. Na njem so si navzoči, hoteč sestaviti štajerski besednjak, po

črkah razdelili priprave in si obljubili, da se čez leto in dan znova snidejo in zamenjajo izdelke. Nič ni bilo: sestanek se je ponesrečil, Narat, ki je največ obetal, je mlad umrl in družba se je zaradi različnih pogledov na jezik razšla; ostali so samo kosi besednjakov in zbirke, ki so jih napisali Harman, Jaklin, Modrinjak, Narat in Šmigoc.

Leta 1810 se je zbudil Gradec. Societas slovenica se je po Kopitarjevem nasvetu lotila izpisovanja starejših knjig za besednjak, ki »bi prišel pozneje na vrsto«, in prosila za pomoč od drugod. Bogato gradivo so pošiljali razen prej imenovanih Alič, Zagajšek, Jarnik in Schneider; Perger in Cvetko sta se pod tem vplivom ubadala še vsak s svojim rokopisom. Ko je Primic zbolel, je bilo prizadevnosti konec.

Po toliko brezuspešnih poskusih je ostalo še eno upanje: Metelko. Ravnikar je kupil Vodnikovo zapuščino in mu jo dal, Kopitar ga je počastil, kakor sicer ni znal, češ da je ali bi vsaj mogel biti tisti mož, ki si ga je želel v Slovnic, da nam navsezadnje popiše jezikovni zaklad, Čop ga je v Zgodovini spodbadal, naj vendar izda besednjak, ki ga že vrsto let izdeluje, v črno pa je zadel Prešeren, ko je dejal: »Slovenci, ako čakate slovarja, ne čakajte ga od abecedarja.« Res, Metelko je bil dober slovničar, leksikografija pa mu ni šla. Spričo tega je leta 1848 Vodnikov rokopis nepomnožen izročil mlajšim.

Slovensko društvo si je namreč mimo Cafovega načrta o odboru »slovenskega slovstva« za zbiranje leksikalnega blaga postavilo nalogo: »Eno narpervih opravil slovenskiga zbora ima biti naprava slovenskiga besednika, kteriga, sedanjim potrebam primerjeniga, silno potrebujemo.« Zajeli so z največjo žlico. Brž so dobili Vodnika, Kočeverjev besednjak (s katerim se je pet let ukvarjalo osem ljudi), Pennov rokopis (sad šestnajstletnega zbiranja), Ravnikarjeve zapiske, razen tega pa še večje besedne zbirke Bleiweisa, Zalo-karja, Zarnika, Medveda in Burgerja. Ob koncu leta se je sestajalo pri Kosmaču v licejki na rednih sejah že deset urednikov in njihovih namestnikov, dvanajst revizorjev in glavna redaktorja Poklukar in Metelko. Vodnikovo gradivo so semeniščniki prepisovali, Bleiweis se je skoraj v vsaki številki Novic zahvaljeval za ekscerpte, narečne zbirke in nasvete. Sredi leta 1850 so imeli 900 čedno spisanih pol z opombami pregledovalcev in Novice so obljubile, da bo za veliko noč 1851 rokopis narejen. To se je zares zgodilo po razpadu Slovenskega društva, 13. septembra 1852. Takrat so se sodelavcem odprle oči: ko človek stvar skonča, jo pravzaprav šele začenja. Rokopis niti oddaleč ni bil primeren za stavca, denarja za tisk ni bilo — navdušenje se je sprevrglo v dvom in obup. Ko je čez poldrugo leto škof Wolf odprl denarnico, je Bleiweis sprevidel, da s starimi močmi ne bo nič opravil in da potrebuje »nako-pičeno blago izvrstnega jezikoslovca in hitrega delavca«. Tako se je zgodilo, da je 4. februarja 1854 sprejel uredništvo besednjaka 35-letni Matej Cigale.

Potem je steklo. Ves material je prišel na Dunaj marca 1854, junija je bila črka A pripravljena, Blaznik je dobil iz Prage nove črke, v Vevčah so naredili poseben papir, decembra istega leta je bila prva pola stiskana in da bi neverni Tomaži ne samo videli, marveč tudi otipali težko pričakovano delo, je bil vsem izvodom 1. št. Novic 1855 priložen po en list te pole. Cigale je potem še večkrat poprosil za nasvete glede rekel, ljudje so mu pošiljali nove prispevke; Bleiweis je bil dober posrednik. 14. julija 1859 je bil rokopis obdelan, 26. marca 1860 je prišla iz stroja zadnja pola, od katere štiri strani zaključujejo drugo knjigo, preostalih dvanajst pa je uvezanih na čelo prve (uvod). Knjiga je izšla v 6000 izvodih. Papir in tisk sta stala 15.000 gold.,

uredniški honorarji okrog 2000 gold. Posamezen izvod so prodajali najprej za 6, potem za 4 gold.

Ob tem historiatu se kar samo ponuja vprašanje, kdo je za besednjak največ naredil. Na to je težko odgovoriti, ker je premalo stvari za primerjanje: Vodnikov rokopis (Ms 437), poskusna objava treh gesel (Laib. Wochenblatt 1806, št. 25/26), knjižni oglas s prvim listom besednjaka in avtorjevimi poznejšimi popravki (Ms 707), Pennov besednjak (Ms inv. št. 238), vprašanja in odgovori po Novicah 1848—1859 (predvsem 1856, 86, 99), zbirčice besed, n. pr. Metelko (Ms 568), Volčič in anonimi (inv. št. 238) in seveda tiskana dela. Manjkajo tiste pole, ki so jih oskrbeli člani Slovenskega društva 1848—1852 in Cigaletov rokopis 1854—1859. Samo ob teh rokopisih bi se dalo za gotovo reči, čigav je besednjak. Ker teh dokumentov ni, se je od 1860 do danes porodilo že več čisto nasprotnih trditev. Izidor Modic n. pr. piše, da Cigaletov besednjak »zasnovan je popolnoma na podlagi in načrtu Vodnikovem, čigar gradivo tvori tudi polovico ali še več besednega zaklada v tem slovarju« (DS 1909, 417), Danilo Majaron pa: »Bil je Cigale res samó urednik slovarja, ker je prejel nekoliko stotin rokopisnih pôl. Ali te pôle so bile takó pogrešne in nedostatne, da je Cigale iz svojega dodajal pri večjih besedah več nego devet desetih vsega. Delo je tedaj popolnoma njegovo« (Slovan 1887, 251). Poskusimo z ohranjenim gradivom vsaj za silo določiti razmerje med delavci.

Za prvo orientacijo: Vodnik ima 95 pol in 30.000 nemških gesel (vsaj 1.000 brez slovenskega pomena); Cigale 127 pol, 2.012 str. in 103.000 nemških gesel; Pleteršnik 118 pol, 1.870 str. in 110.000 slovenskih gesel s 150.000 pomeni. Vodnik in Cigale imata seveda dosti več slovenskih gesel in pomenov, kakor je nemških. Primerjava Vodnikovih gesel *auf*, *schlagen* in *Stock* v redakciji 1806 z (zadnjo, rokopisno) redakcijo 1817 in besednjakom 1860, kaže, kako je Vodniku besedišče naraščalo in koliko ga je upošteval Cigale. Geslo *auf* ima v prvi redakciji 70, v zadnji 84, v Cigaletovi 178 pojasnil. Iz Vodnika jih je šlo k Cigaletu 71. Geslo *schlagen* ima najprej 85, potem 121, pri Cigaletu 361 pojasnil. Iz Vodnika sprejetih 94. Geslo *Stock* ima v tisku 25, v rokopisu 37, pri Cigaletu 87 pojasnil. Obema skupnih je 35 in še 3 od drugod. Glede ureditve sta si Vodnik in Cigale zelo blizu, le geslo *auf* je v redakciji 1806 nedognano (ta del je Vodnik dvakrat predelal). Vodnikov poskusni list 1813 ima 66 nemških gesel, rokopis 68, Cigale 132. Slovenskih gesel ima Vodnik prvič 260, drugič 269, Cigale 556. Nemška gesla je prevzel Cigale iz Vodnika vsa razen treh, slovenskih 140 in še 9 od drugod. Cigale je opustil vsa Vodnikova pravopisna znamenja pri nemških geslih in seveda latinsko razlago. Čisto enaki sta 2 gesli, 3 so precej podobna, 2 nimata nič skupnega; v 36 primerih je Cigale spustil nekaj Vodnikovih pojasnil in dodal svoja, v 96 primerih je Cigale samo dodal. Na kratko je razmerje slovenskih pojasnil takole: prva Vodnikova redakcija 440, končna 511, prevzetih 352, Cigale 1.182. Iz tega vidimo, da si je Cigale sposodil Vodnikovo slovarsko strukturo in večji del njegovega besednega zaklada; močno ga je povečal z rekli v glagolu in samostalniku.

Kolikšen je delež članov Slovenskega društva? Gotovo je, da so po Heinsiusu množili nemška gesla, iskali besedne zbirke, prepisovali Vodnika in starejše besednjake (Cig. VIII). Koliko so sami dodali, ni mogoče pokazati. To in ono pa lahko uganemo iz časopisnih poročil. Bleiweis je v polemiki z Dežmanom omenil, da so imeli leta 1854 »od več strani pomnoženi Vodnikov rokopis« (N 1876, 174) in da so ga pomnožili tako, »da našemu izdelku, ki ga je g. Cigale konečno še dopolnil in popolnoma vredil, ni moglo več ostati

imé Vodnikovega slovarja» (ib. 190). Večkrat se je pobahal, da je odbor do-
ločil, kakšen bo besednjak, včasih pa se je spozabil in previdno prosil Cigaleta,
»naj po Novicah naznani pravila, po katerih bo besednjak vredoval« (N 1854, 44).
Ko je zvedel za njegovo mnenje (ib. 75), ga je prodal kot svoje (ib. 92). Neki
-n, ki ga imenuje noviški urednik »veljavnega in domoljubnega jezikoslovca«
(Jeran?, Grabrijan?) in ki je moral dobro poznati tudi senčne plati organi-
zacije, je v članku »O zadevah slovenskega besednjaka« iskal rešitev iz slepe
ulice, ki so vanjo zašli 1852, in ugotavljal, da je »v prepisu še dosti nemških
besed brez pristavljenih slovenskih pomenov« (N 1854, 31).

Za oris, kakšno je bilo razmerje med Cigaletom in njegovimi ljubljans-
skimi pomočniki ali pregledniki, imamo dva zgleda. Rokopis črke A se je zdel
uredniku samemu dolgočasen. Bleiweis je dobil 140 ustreznih rokopisnih pol
21. julija 1854 in oddal prvo polovico Fr. Metelku, drugo Potočniku. Ta jo
je vrnil v enem tednu »z nekaterimi pristavki in opazkami« (N 1854, 244).
Metelko je poslal svoj del po devetih dneh »z nekimi dostavki in opazkami
nazaj« in imenoval Cigaletovo delo »neprecenljivo, vredjeno z veliko pre-
mišljenostjo in posebno marljivostjo« (ib. 248). V tako kratkem času pre-
glednika nista mogla pridati veliko svojega. In tako je delo navadno teklo.

Včasih se je le zataknilo. Pri razlagi *Epidemie* na priliko se niso ze-
dinili. Da se tiskanje ne bi ustavilo, je moral urednik geslo rešiti s kazalko
na *Seuche*. Potem je šla vsa stvar še enkrat na rešeto. V Vodniku so našli
Seuche, kuga, eine ansteckende, kuga (von d. S. angesteckt, kužen) kužna bolezen.
Razen tega v Gutsmanu, Pennu, Janežiču, Murku in štajersko-koroških tekstih
pomor; pri Jarniku, Murku, Vrtovcu in Janežiču *mor*; pri Drobničju in Šuleku
kajkavsko pošast. Iz tega blaga je Cigale sestavil takole geslo: *Epidemie, po-
deželna bolezen, pomor, mor, epidemija (bolezen, ki po vsi deželi gospodari),
serb. pošast*. Jeran in Metelko, morda tudi Potočnik in Medved so dali geslu
novo podobo: *Epidemie, podeželna, občna bolezen (nach Belostenec občinski
beteg), pomor, mor, serb. pošast; skernina (nach Medved dürfte richtig seyn,
etwa von kern, Metelko, skern, Verderbniss, skerneti se, sich epidemisch ver-
breiten. Med*. Bleiweis je predlagal samo *Epidemie, epidemija, ljudska kuga*
in se razjezil nad sodelavci, ker ga niso upoštevali kot medicinskega stro-
kovnjaka. In tudi Cigale je bil hud, češ da mu rokopis ponarejajo in vnašajo
vanj razen dobrih stvari tudi slabe. Svoje geslo je tako zagovarjal: »Dokler
se ne najde slovenska, vsem prilična beseda, bode tudi po mojih mislih v
znanstvenih spisih najbolje deržati se gerške po vsem svetu udomačene besede
,epidemije' (ker tacih se bojé samo nepraktični ljudje), v družih spisih pa ne
bo nikake škode, če se reč pové z več besedami.« Končna redakcija (str. 1469)
se po ureditvi in obsegu precej loči od konceptov. V jedru je sicer obdržala
Cigaletovo zamisel, dobila pa je po Bleiweisovi zaslugi na prvo mesto Vodni-
kovo *kugo* in *kužno bolezen* in na pritisk neznanca zvezdico pri epidemiji,
čeprav sta bila urednik in Bleiweis naklonjena tujki. Če se spomnimo na za-
gotovilo v uvodu, ki pravi, da odgovarja urednik za vse razen za tisto, kar je
v oklepajih ali posebej citirano (V., M.), češ da tistega sam ne pozna, se vpra-
šamo, zakaj Cigale ni maral *kuge* pri *Seuche*, ko je v njegovem narečju tudi
doma (prim. Tomičev besednjak črnovrškega narečja). Odgovor je preprost:
to pot je na odločitev leksikologa vplival terminolog, prizadevajoč si, da bi
za vsako nemško besedo po vsi sili našel posebno slovensko besedo. In jo je
zavozil. Če Cigale po polemiki ni trmasto vztrajal pri svojem in je sprejel
utemeljeni Bleiweisov predlog, to ne opozarja toliko na Cigaletovo napako

kolikor na njegov smisel za pametno sodelovanje. Takih primerov pa že zaradi skopo odmerjenega časa ni moglo biti dosti. Zato lahko domnevamo, da je imel Cigale pri delu odločilno besedo.

No, in tako smo pri kritiki besednjaka. Janežič je takoj po izidu zapisal, da je »mojstrsko in popolno delo« (SG 1860, 186). Levstik je pri oceni izhajal iz prepričanja, da »kar se tiče slovarjev, dozdam še nobenemu, kolikor jih je obsijalo slovensko solnce, ne moremo verjeti« (SG 1858, 88), in obdolžil urednike, da so samo prevajali iz nemščine in prepisovali starejše besednjake (Blätter aus K. 1860, 184). Costa je imenoval stvar »izvrstno«, Jurčič je besedi brž pritisnil dva vprašaja (SN 1874, 161). Podobna mnenja beremo dandanes. Slodnjak pravi v Zgodovini (314), da je Cigale »sorazmerno dobro sestavil« besednjak, v Geschichte (193) mu je »verdiente Redakteur«, Gradišnik toži, da nam je Cigale prinesel »skoraj vse, kar je slabo izposojeno« (NO 1956, 121). Resnice pravzaprav ne bi bilo treba več iskati. Breznik je dokazal, da so Levstikove obtožbe iz trte izvite in da je Cigaletovo delo »samostojno, znanstveno, zanesljivo in zrelo« (ČZN 1938, 148). Legiša mu je pritrdil, češ da »zlepa ni bilo človeka, ki bi se bil tako potrudil za slovensko, resnično domačo besedo« (JiS 1956/7, 55). Zato prav kratko pojasnilo. Do hudih nasprotij prihajamo, ker mečemo v en koš vse dobe Cigaletovega življenja. Ali eno je urejevanje Slovenije in leksikološko delo do 1860, ki ju je treba pozitivno oceniti, drugo Cigaletov nesrečni nastop ob Mazeppi (1868) in tretje njegova Znanstvena terminologija (1880), ki je zaradi načrtnega uvajanja slovanskih besed več škodila kot koristila. K zmedi glede njega je pripomogel tudi Pleteršnik, ker se nanj v svojem besednjaku tolikokrat sklicuje, na žalost tudi pri besedah, katerih Cigale ni niti priporočal niti napravil, ampak kvečjemu registriral tam kje na repu kot malo rabljene narečne oblike ali izposojenke. Cigaletovo ime srečujemo v Pleteršniku zato tako pogosto, ker si ga je ta vzel za temelj (čeprav ga ni izčrpal); večina besed pa, ki naj bi s Cigaletom 1860 prišle v naš jezik, kaže v preteklost. Celu vse tiste besede, ki jih je Breznik citiral za zgled, ne gredo na njegov račun. Cigale si ni izmislil besed: *namestek* za *Aequivalent* (Term. 1853 ali pomenski prenos), *oblon* za *Luftball* (Vodnik; Vedež 1850, 408), *zrakoplavec* za *Aeronaut* (Slovenija 1849, 352). Ni si sposodil iz hrvaščine: *enačba* (V.), *pretežen* (Gutsm., Drobnič, Jan.), *veleum* (Drobnič); tudi *težnje* najbrž ne, saj je sam zmerom rabil *prizadetje* in *prizadevanje*. Ni vzel iz ruščine: *žrtev* in *žrtvovati* (N 1846, 66 in Jan. 1850), *upravljati* (Ma-jar v Sloveniji 1848, 201). Cigale je bil zoper to, da bi si besede kovali (Vodn. spom. 81). Opustil je vse Vodnikove zloženke, kot so *skuzigon*, *ravnopodoba*, *protipaznik*. V geslu *Psychologie* je n. pr. zavrgel Vodnikovo *dušoznatje*, obsodil *dušeslovje*, *dušeznanstvo* in češ. *dušovedo* ter se odločil za *nauk od duše* in *psihologijo*. Namesto Janežičevega *slavoloka* je predlagal *častni lok*. V njegovem besednjaku ni nič manj kakor 57.000 podobnih besednih sestav s pridevnikom, predlogom ali glagolom. Seveda je zaradi naglice kaj spregledal in včasih odsvetovano besedo znova zapisal (dušeznanstvo s. Seelenkunde). Ker je bila prevzeta zamisel besednjaka zgrešena, je moral zapreti ob nemških geslih nešteto okenc, ki naj dokažejo, da je tudi slovenski jezik premožen. Zato je moral rabiti tuje besede. Ker pa je bila ostrina že od vsega začetka obrnjena proti germanizmom, sprejemanju slovanskih besed pa absolutna večina naklonjena, se je hočeš nočeš moral ukloniti. In vendar je, kjer je le mogel, izposojenki zaznamoval izvir, papirnati besedi pa s križcem znižal ceno in s tem kot leksikograf zadosti opomnil razsodnega bralca. Slovenski

jezik je zelo dobro poznal, posebno domačo govorico. Prizadeval si je, da bi kljub Murku in Janežiču obdržal tradicijo pismenega jezika in je takoj za nemško geslo postavil »navadno« besedo, to je tisto, ki je živila v knjigi in govoru centralnih narečij, šele potem so prišle na vrsto »nenavadne«, narečne ali izposojene besede. Škoda je le, da je sem pa tja pozabil na ta načela, kot smo videli pri *kugi*, in da jih ni poudaril v uvodu besednjaka, škoda, da značnic ni zmerom lokaliziral in da si je dovolil preveč različnih grafij.

Koliko je vplival na slovenščino 19. stoletja, še ne moremo reči. Z mirnim srcem pa lahko pritegnemo Danilu Majaronu, ki je zapisal: »Sosebno v prejšnji dōbi je slovenskim olikancem rabil véliki Cigaletov slovar, da so si tako iz privzgojene nemščine pomagali do slovenskega izraza« (Slovan 1887, 252). In še danes pomaga, če ga znaš prav rabiti. Kdor ne verjame, naj vzame v roke katerikoli jezikovni priročnik ali tudi zadnji Bajčev izbor papirnatih rekel in besed (JiS 1959/60, 132) pa naj se posvetuje s Cigaletom.

Janez Sivec

NEKAJ MISLI K POUKU SLOVNICE

Procent pozitivno ocenjenih dijakov po posameznih višjih razredih osemletnih šol je še vedno presenetljivo majhen, saj marsikje ne dosega niti 50 %. Še bolj presenetljivo pa je, če ob natančnem pregledu redovalnic ugotovimo, da nista vedno matematika in tuj jezik tista predmeta, ki zahtevata največ nezadostnih ocen, ampak da je ponekod na prvem mestu materinščina. Čeprav je slovenski jezik na tej stopnji zares težak in zahteva od dijakov veliko miselnega dela, nas tak zagovor ne more zadovoljiti. Kajti če smo odkriti, bomo morali priznati, da se učenci ne boje materinščine samo zato, ker je težka, ampak jim je včasih celo zoprna; kar odpor čutijo do nje. Pa vendar prav od pouka materinščine pričakujemo največ. Saj je to predmet, ki predavatelju nudi največ možnosti, da učenca vzgaja, ga plemeniti in pripravlja za življenje. To, da je prav materinščina pogosto največji borbav po naših šolah, nas mora zato tembolj skrbeti in čim hitreje moramo poiskati vzroke, zakaj je tako. Kje so torej vzroki, da učenci pouka materinščine ne ljubijo, se ga boje in jim je zoprno? Saj je tudi povprečna ocena v slovenskem jeziku v višjih razredih osemletnih šol skoraj povsod pod 3,00.

Učenci sami so mi marsikje priznali, da imajo radi slovenščino le takrat, kadar bero. Nikakor pa ne marajo slovničnega pouka. Torej je slovnica vzrok, da učenci ne ljubijo materinščine. Priznam, da je dojemanje jezikovnih problemov in zakonitosti včasih težko, vendar se na drugi strani prav pri pouku slovnice največ greši. Zato je velik del krivde za nepriljubljenost predmeta iskati pri predavateljih samih. Že predavatelji sami se pouka slovnice lotevajo neradi, z odporom. Ta odpor se prav gotovo zrcali tudi v odnosu dijakov do učne snovi, saj vemo, da je največkrat celoten uspeh pouka odvisen od predavateljevega razpoloženja. V osnovi nepravilna je že delitev pouka na branje in na slovnični pouk. Ponekod je ta delitev tako dosledna, da učenci glasno protestirajo, če predavatelj koga izmed njih vpraša kaj iz slovnice, kadar imajo bralno uro. Taka delitev se mi niti pri matematičnem pouku (aritmetika in geometrija) ne zdi najboljša, nikakor pa je ne bi smelo biti